

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

581 פ"ק 099 סא תשפ"ג שנה י"ט אלול 581
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: מדוע הארבה נח בשבת?

מלא וגדוש, ואורחים מכל הארץ באו לכבוד בר מצווה של ילד יתום, ניצול שואה, אתם אומרים לי לרדת?!. הוא דיבר כמעט בבכי.

כבר עמדתי שם עם הטלית עליי, אבל ראיתי שהוא כל כך נרגש, עד שעברתי לצד שלו ואמרתי: 'ר' מוישה, אני עוד צעיר, אני מקווה שעוד יהיו לי הרבה הזדמנויות בחיים לקרוא בתורה. אני לא רוצה לקפח את הזכות שלך'. ירדתי מן הבמה, והוא זה שקרא את הפרשה בשבת בר המצווה שלי.

הרב לאו אכן קיבל מאז אינספור הזדמנויות לדבר, לקרוא ולהופיע בציבור. את השיחה סיים כך: "אני חושב שזו הייתה המצווה הראשונה שקיימתי בתור נער שמתחייב במצוות – המצווה לוותר. ראיתי יהודי בצרה, יהודי שכל הכבוד והנחת שלו תלויים בכך, כשבית הכנסת מלא וגדוש. תזכרו: מוויתור לא מפסידים".

פרעה הוא סמל הגאווה, לכך אמר: "לי יאורי ואני עשיתני", כדי לחנכו הוא מקבל את מכת הארבה, שהן חילוף האותיות של שמו עם האותיות א' וב' - האותיות שנבחרו להיות ראשונות אך ורק בגלל שבאו אחרונות, כי הארבה באה בלהקה כולם יחדיו ואין האחד מקדים את השני בשונה משאר להקות הציפורים שיש להן מנהיג.

כתב רבינו בעל הטורים: ב' פעמים נאמרו בתורה וינח: "וינח ביום השביעי". ב. "וינח בכל גבול מצרים" – הרי למדים מכאן ש"וינח" האמור גבי מכת ארבה הוא ביום השבת, והארבה נח בשבת מלהזיק. עכ"ד. וצריך להבין מדוע מכל המכות דוקא הארבה נח בשבת?

ולפי דרכינו יש לפרש שונה מכת הארבה בשונה מכל המכות, כי היא באה לחנך שאין לאדם מה לרדוף, ינוח במקומו וישיג כל מה שמגיע לו משמים, וזה החינוך שמקבלים גם מיום שבת קודש שאפשר לנוח ולנפוש ומה שמגיע משמים יגיע גם בלי לרדוף אחריו, לכך אין צורך בלימוד ממכת הארבה ביום שבת קודש לכן נח בשבת.

מעלת הלומד בחצות לילה

הזוהר הקדוש בכמה וכמה מקומות מפרט את מעלת הלימוד בעת חצות לילה, אחד המקומות הוא בפרשת ויקרא (דף כב.) וכך הוא כותב: בעת חצות לילה, מלאך הממונה להכריז

אומר הזוה"ק על הפסוק הפותח את פרשתנו: "בא אל פרעה" – שכאן רמז לו על מכת הארבה. ופלא הוא הכיזד? ובאו אל הרה"ק רבי שמשון מאסטרופולי ז"ע ה"ד, אשר נרצח בגזירות ת"ח ות"ט, וביקשו שיסביר להם את דברי הזוהר הקדוש, כיצד נרמז בפסוק זה הסוד של מכת ארבה?

אמר הרה"ק ר' שמשון מאוסטרופולי: כתוב 'בא אל פרעה' ולכאורה מדוע הקב"ה אמר 'בא' ולא 'לך'? למרות שגם במכת הצפרדעים נאמר 'בא', אולם בשונה מכאן, במכת צפרדע הוזכר כי הולך להכותו בצפרדע ואילו כאן לא הוזכרה כלל המכה.

אלא ישנם בלשון הקודש אותיות מתחלפות – אותיות ב-ו-מ-פ - "בא אל פרעה" - תכניס את ה-'בא' בתוך פרעה, איך? באותיות המתחלפות: פ-ב, ע-א, תחליף את האותיות האלה במילה פרעה ותקבל את המילה ארבה, לכן אמר לו: "בא אל פרעה".

נראה לתת ביאור מדוע התחלפו האותיות פ"ע עם אותיות א"ב, על פי המובא בזוה"ק בהקדמה דף ב', שבתחילת בריאת העולם היו כל האותיות מעורבבות אלו עם אלו, ולא היתה האחת קודמת לחברתה. וכשבא הקב"ה לברוא את העולם באה האות ת' ראשונה וביקשה שבה י' ברא את העולם, ומחמת כן נדחתה להיות האחרונה שבאותיות. וכך כל אות ואות שבאה, נדחתה, אולם האות ב' נבחרה, והאות א' אף לא באה כלל לבקש. וכשנשאלה מאת בורא עולם, מדוע אינה מייצגת את עצמה השיבה כי אינה ראויה, ודווקא בשכר זאת זכתה להיות היא ראש לכל האותיות.

נמצא כי האותיות א' וב' הראשונות, הן מסמלות כי הרודף אחר השררה – מפסידה, ודוקא העומד מאחור ואינו רוצה, הוא יקבלה.

כפי שסיפר הרב הראשי של תל אביב הגאון רבי ישראל מאיר לאו שליט"א: "במשך חודשים התכוננתי וקראתי את פרשת 'שלח', לקראת בר המצווה שלי, אחר שהגעתי ארצה כיתום, פליט מן השואה, בבית הכנסת בקרית מוצקין היה יהודי שתמיד קרא בתורה, ר' מוישה. הגבאים שכחו לומר לו שהוא משוחרר, כי בשבת הקרובה יש בר מצווה לילד ישראל לאו. וכך בעוד אני עולה על הבמה מצד אחד, הוא עולה מהצד השני.

הגבאי אמר לו: 'מוישה, היום אתה לא קורא, ילד בר-המצווה קורא'. כשר' מוישה אמר: 'אבל לא אמרו לי, ענה הגבאי: 'אז עכשיו אומרים לך'. בתגובה אמר ר' מוישה: 'כל השנים אני קורא כאן בהתנדבות, ודווקא עכשיו כשבית הכנסת

עומד ומכריז שהגיע עת רצון ונפתחים שערי השמים וגן עדן וההיכלות כדי שיכנסו בהם תפילות בני ישראל. ואז רוח אחת שבצד צפון מתעוררת ומקשה בכינור דוד והוא מנגן מעצמו והמלכות הקדושה משבחת לקב"ה, והקב"ה משתעשע בגן עדן בעת חצות עם נשמות הצדיקים. אשרי חלקו של מי שמתעורר בזמן הזה הוא משתדל בלימוד התורה הקדושה וכל מי שקם ומשתדל בלימוד בשעה ההיא נקרא חברו של הקב"ה ושל כנסת ישראל שהיא השכינה הקדושה. ולא עוד אלא שאלו הלומדים נקראים אחים ורעים לקב"ה, כמו שנאמר: "למען אחי ורעיי אדברה נא שלום בך", וגם נקראים חברים עם המלאכים והמחנות העליונים, כמו שנאמר: "חברים מקשיבים לקולך" אלו המלאכים שמקשיבים לקול התורה של העוסקים בתורה אחר חצות לילה.

וצריך ביאור, מדוע הלומד תורה בחצות לילה זוכה להיקרא "חבר" של הקב"ה?

אלא כתב בספר ראשית חכמה (שער הקדושה - פרק שביעי) בענין כיצד ישיג האדם קדושת המחשבה ומציין כי אחד הדרכים הוא על ידי הקפדה ללמוד תורה בשעת חצות לילה וז"ל: ... וכבר הארכנו לעיל שבלבול המחשבות שיבוא לאדם בעת עמדו בתפילה או בעת עוסקו בתורה הוא מפני עוונותיו שאינו ראוי ליחיד, והעוון הוא המקטרג החיצוני אשר יפסיק בינו לבין אלהיו, וכיון שהאדם הזה רגיל לקום בחצות לילה לעסוק בתורה הוא כופה לסטרא אחרא ועוונותיו מתכפרים ובזה יבוא לטהר מחשבתו ולא יתבלבל יחודו וכו'. עכ"ל. יע"ש שהרחיב בזה.

ויש לומר, כי בשביל להיות כביכול "חבר" של הקב"ה, לא די בלימוד התורה וקיום המצוות אלא צריך לעשותם בקדושת המחשבה, כי על ידי זה זוכה להתחבר אליו יתברך, "חבר" מלשון חיבור, וכל עוד לא זכה לקדושת המחשבה בלימוד התורה ובתפילה, הרי זה סימן כי עדיין יש עוונות המבדילים בינו לבין אלוקיו, ואין חיבור שיביא להיקרא "חבר".

טעם שני מדוע הלומד בחצות לילה נקרא "חבר" יש לומר על פי דברי רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן איש חי (ש"א בהקדמה לפרשת וישלח) וז"ל: ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, הבא להרגך השכם להורגו, וכתבו חכמי המוסר, דקאי על יצר הרע, שצריך האדם לקום באשמורת להרגו בעסק התורה שבחצות הנקרא לילה, שהוא מעולה יותר מעסק התורה הראשון הנקרא ליל, ואמרתי רמז בזה, לילה למפרע הוא ראשי תיבות הבא להרוג ישכימו להרגו, ואשרי אנוש יעשה זאת, ובן אדם יחזיק בה, שיהיה נייעור באשמורת, בכל לילה בחצות השני לעסוק בתורה, כי מועיל לימוד תורה בעת זה לכמה דברים, צא ולמד בזוהר הקדוש כמה הפליג בשבח ותועלת לימוד זה. ע"כ.

מוטל על האדם לבחור מי יהיו חבריו, הקב"ה או ח"ו יצר הרע. הלומד תורה בחצות לילה זוכה להרוג את יצר הרע, ממילא זוכה שהקב"ה נעשה חברו.

ממילא אם נעשה "חבר" של הקב"ה, הרי שזוכה כי הקב"ה ישמע בקולו ויקבל בקשתו כדרכם של "חברים". וכך כתב בספה"ק מאור ושמש (רמזי פורים) "בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר וגו' וימצא כתוב אשר הגיד וגו'. יראה לרמז בזה כי הנה איתא בספרי קודש שחציו של מגלת אסתר הוא פסוק זה וחציו של מגלת רות הוא פסוק ויהי בחצי הלילה וכן במגלת שיר השירים ורומז בו כי בעת ההיא כל האדם מתעורר משינתו והבא לעבוד עבודת השם ראוי לבל יתעצל מלעמוד אז ויעמוד על משמרו לשפוך שיחו לפני יוצרו ולהגות בתורה כי אז בעת ההיא הקב"ה משתעשע בנשמות הצדיקים אשר בגן עדן ואז נקראים ונזכרים כל זכותי הצדיקים ומעורר רחמים בעולם, וכל המתאמץ בעת ההיא לקום ולעסוק בתורה לשמה הקב"ה מקשיב לקולו וכל זכותיו נקראים אז לפני המלך ה' צבאות ונסתם פיות מקטריגיו.

כלומר, אמצע מגילת אסתר יש פסוק "בַּלְיָה הָיָה נִדְּחָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ" (אסתר ו, א) וכן באמצע מגילת רות יש פסוק "וַיְהִי

בַּחֲצִי הַלַּיְלָה" (רות ג, ח), ובאמצע שיר השירים יש פסוק "אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עָר" (שיר השירים ה, ב) וזה לרמז כי ראוי לבל יתעצל האדם, ויעמוד על משמרו לשפוך שיחו ולהגות בתורה לפני יוצרו בחצות הלילה, כי היא העת שהקב"ה משתעשע עם הצדיקים בגן עדן ומתעוררים רחמים עם הקראת זכויותיהם והעוסק אז בתורה לשמה הקב"ה מקשיב לקולו ונסתמים פיות המקטרגים עליו.

והנה, הזוהר הקדוש (זוהר חדש פרשת בלק דף סה. וכן זוהר חדש מדרש רות דף קז.) מגלה כי בזמן חצות לילה מתעורר הגעגוע לבית המקדש. כי מכיון שהקב"ה נשבע "אם אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח וְיִמִּינִי: תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לֶחְפֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׁמֹחֲתִי" לכן בכל מקום שיש שמחה להקב"ה, מיד יוצא קול תקיף שמכריז "זָכַר ה' לְבָנֵי אָדָם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ", וכך גם בשעה שהקב"ה נמצא בשמחה עם הצדיקים בגן עדן, יוצא קול כזה באמצע הרקיע שמעל הגן ונשמע בשלוש מאות ותשעים רקיעים.

ואז הקב"ה מתעורר לבכי וכן האבות והאימהות ושאר צדיקים והקב"ה יוצא מגן עדן ועולה למעלה, וכביכול 'בועט' ברקיעים ושואג שאגות על חורבן בית המקדש, עד שכל צבא השמים כולם נעשים בערבוביה. והם מתאבלים על חורבן בית המקדש ואומרים "אֵלֵקִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלֶתְךָ טִמְאוּ אֶת הַיְכָל קִדְּשְׁךָ שָׁמוּ אֶת יְרוּשָׁלַם לְעֵיִם: נָתַנוּ אֶת נַבְלַת עֶבְדֶּיךָ מֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם בְּשֵׁר חֲסִידֶיךָ לְחִיתוֹ אֲרָץ" (תהלים עט, א - ב) וגם אומרים את כל מזמור "עַל נְהָרוֹת בָּבֶל שָׁם יִשְׁבְּנוּ גַם בְּכִינוּ בְּזַכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן" (תהלים קלז, א). יע"ש בהרחבה.

ויש לומר, כי בניית בית המקדש העתידי תלויה בבניית בית המקדש הפרטי של כל אחד ואחד, כמו שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - בתוכו לא נאמר אלא בתוכם - בתוך כל אחד ואחד מבני ישראל. והלומד תורה בחצות לילה זוכה שהשכינה תשרה עליו ובונה את בית המקדש הפרטי שלו וממילא מעורר את הרצון העליון לבניית בית המקדש הכללי.

פרשיות בא - פקודי:

כתב בספר ליקוטי יהודה וז"ל: איתא בשם אא"י הרה"ק החידושי הרי"מ זצ"ל שאמר, פרשת בא יש בו קדושת חג הפסח, ובפרשת בשלח יש בו קדושת שביעי של פסח, ובפרשת יתרו יש בו קדושת חג השבועות קבלת התורה, ובפרשת משפטים הוא ראש השנה כי משפטים הוא דינים. ופרשת שקלים הוא יום הכפורים כמ"ש שם (שמות ל' ט"ו) "לכפר על נפשותיכם", ובפרשת פקודי נזכר נסיעת עמוד הענן רמז לחג הסוכות שהחג זכר לענני כבוד (שש"ק ח"א).

חודש שבט:

א. כתב החידושי הרי"ם (עה"ת ענייני ט"ו בשבט עמ' ק"ט) בענין חודש שבט: כי חודש שבט נקרא על שם שפט, כי בחודש הזה משיגים מן השמים חידושי תורה מה שהאדם יחדש בכל ימות השנה. ע"כ. ועי' שו"ת ארץ צבי (ח"ב עמ' שמ"ז) שכתב: ואדמו"ר הגדול בעל אגלי טל זצוקל"ה אמר: כי בכל שנה אחר ט"ו בשבט הוא מרגיש שינוי בחידושי תורה שלו.

ב. כתב בספר שער יששכר כי אף שחודש טבת ושבט חודשי דינים הם, אולם בחודש שבט נמתקים הדינים ונמשכים החסדים, אולם התגלות החסדים הוא בט"ו בשבט.

ג. בשם צדיקים מובא שבט ראשי תיבות: שמרם ברכם טהרם.